Чыла элласе пролетарий-шамыч, ушныза!

Ленин—Сталин паша верч кучедалаш ямде лий!

Ямде лий

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЕ

Адрес: Йошкар-Ола, Совет пӧрт, „Ямде лий" редакций.

Эрла всесоюзный калык перепись тӱҥалеш

Эрла всесоюзный калык перепись тӱҥалеш. Тидлан пӱтынь эл мучко пеш кугун ямдылалтме. Ик РСФСР-ыште гына 300.000 еҥ калык переписьым эртараш тӱҥалеш.

Грузинский ССР-ыште 9.380 счетчикым да 2.079 инструктор-контролер-шамычым ямдылыме. Украиныште шушаш переписьлан посвящатлыме 105 тӱжем погынымашым эртарыме. Агитатор-шамычын лӱмын ыштыме бригадышт олала гыч яллаш лектын шемер калыклан переписьын значенийже да тудым кузе эртарыме нерген умылтареныт.

Тиде кугу да пеш сложный пашаште теат, йоча-шамыч, счетчик ден инструктор-контролер-шамычлан полышым пушаш улыда. Тендан пӧртыштыда ик еҥат переписьым эртыде ынже код—тидым эскерен шогыза!

Отличник Ваня Александров (Марий-Кужер ПКШ, Морко район) физика урокышто туныктышын йодмыжлан вашмутым пуа.

Йошкар знамям налшаш верч

Мый 1-ше ден 2-шо классыштат отлично отметке дене тунемынам. Теният 3-шо классыште сайын тунемам. Но 4 хорошо отметкем уло. Нине предмет-шамычым отлично дене вашталташ тыршаш тӱҥалам. Сай тунеммемланак туныктышо начар тунемше Смирнова Зоялан тунемаш полшаш ойым пуыш. Мый куанен полшаш п и ж ы м. Ончыч Зоян чтение, география, естествознание дене н а ч а р отметке ыле. Мыйын полшымем дене тудо чтение, география дене посредственно отметкым налын.

Каникул жапыште ныл изи книгам, авамлан йомак-шамычым лудынам.

Вуй ушым сай кандармек, 13 январьыште уэш парт коклаш шинчым. 3-шо классым отлично отметке дене пытараш тыршем. Ме, пионер-шамыч, ВЛКСМ Маробкомын у ч р е д и т л ы м е Йошкар знамям налшаш верч кучедалына.

Пионер **Кудрявцева Леля.**

Йошкар-Ола 5 №-ан тӱҥалтыш школ.

22 тунемше значокан лийыч

М е м н а н школыштына БГСО к р у ж о к тунемме ийын тӱҥалтыштыжак почылтын. Кружок вуйлатыше Хлебникова мыланна чыла нормым пеш сайын умылтарен. Тиде кечылаште 22 кружок член чыланат БГСО значоклан нормым сдатлышна.

Назаров Вася.

Матародо тӱҥалтыш школ, Параньга район.

◆◆◆

Оборонный значок-шамычым налаш ямдылалтына

Мемнан школыштына эн ончычак Ситников Ваня, Таланцев Коля, Мамуткин, Тойкичев Андрей ПВХО значокым нальыч. Кызыт шӱдӧ еҥ утла кружокышто тунемыт, вашке нунат сдатлат. **Таланцев Коля.**

Йошкар-Ола район, Цибикнур кыдалаш школ.

* * *

Мемнан школыштат 20 тунемше ПВХО значоклан нормым сдатлышт. Кызыт 34 тунемше БГТО значоклан теле нормым сдатлаш ямдылалтыт.

Кораблев Ваня.

Шернур район, Кугу-Шокшем пелэ кыдалаш школ.

Отрядыште оборонный паша

Мемнан социалистический родиным аралымаш паша советский йоча-шамычым чот интересоватла. Садлан вожатый-шамычлан военный пашалан тунеммаште пионер-шамычын интересыштым шукташ тыршыман.

Йоча-шамычым оборонышто воспитатлымаште тыгай задаче-шамыч шогат:

Первояк, нуным коммунистический партийлан, мемнан родиналан да великий Сталинлан мучашдымын преданныйым воспитатлаш.

Кокымшо, йоча-шамычын ийготышт да интересышт почеш нунылан кызытсе военный техникым, оружийым кучылт моштымаш да аралалт моштымо нерген умылтарен шогаш кӱлеш.

Первой задачым те, кече еда йоча-шамычлан Йошкар Армийын историйже, тудын кызытсе техникше, илышыже, боевой вийже нерген умылтармаш дене шуктен кертыда. Вожатыйлан тиде пашашке ВКП(б) членым, Йошкар Армийын командирыштым, гражданский сарыште лийше-шамычым, историк-педагогым шупшаш да кинокартиным ончыкташ клубым муаш—тӱҥ паша.

Йошкар Армийлан кугу пеҥгыдылыкым да геройзмым мо пуэн? Молан гражданский сар годым начарын вооружатлалтше, пелэ шужышо Йошкар Армий, темше, сайын чийше да отлично вооружатлалтше противникым сеҥен? Кӧ тудым кӱлеш годым сеҥымашке вангаев? Тыгай йодыш-шамычлан чын вашмутым пуман. Тыште Сталин йолташын кугу рольжо нерген лӱмын беседым ыштыза.

Беседа, кинокартина, книга лудмаш, Йошкар Армийын боевой тунеммашыже, илышыже, боевой действийже нерген командир-шамычын ойлымышт дене кылдалт шогыман. Хасан ер воктенсе событийым чыла пионер шинчен шогышт.

Кокымшо задача—звена, кружок, отряд-шамычын военный пашаште практический занятий ыштымаште. Ончычак, отрядыште строй дене сайын коштмашым организоватлыза.

Шуко йочам стрелковый спорт интересоватла. Садлан нунын п а ш а ш т ы м „ю н ы й ворошиловский стрелок" значоклан нормым сдатлымашке виктарыман.

ПВХО ден БГСО значок-шамыч.

Йоча-шамычлан санитарный паша дене занятийым эртарымаш пеш пайдале лиеш. БГСО значоклан нормо сдатлымаш—тӱҥ цель лийман.

Фашистский государство-шамыч Советский Союз ӱмбак сарым ямдылат. Тыгеже чыла калыклан, пионер ден школьник-шамычланат противовоздушный да противохимический оборонылан эре ямде лийман.

Кажне пионер „Готов к ПВХО" значоклан нормым сдатлыже. Тугак БГТО-лан нормо сдатлымашым организоватлаш кӱлеш. Кызыт вине пашам Йошкар Армийын 21-ше идалыкшылан ямдылалтмаш дене келыштарен ыштыман. Оборонный значок-шамычлан нормым сдатлымаш—Йошкар Армий кече лӱмеш Родина-авалан чапле подарке лиеш.

Полыш деч посна вожатый шкетын гына нине пашам ыштен ок шукто. Садлан опытный педагог, йошкарармеец, командир, осоавиахимовец-шамыч деч полышым йодашда кӱлеш.

БГТО ден ЮВС значок-шамыч

У ВИЙ ДЕНЕ ТУНЕМАШ ПИЖЫМ

Каникул жапым тений ӱмасе деч сай эртарышым. Йолташем-шамыч ден пырля тӱрлӧ модыш дене модын, мунчалтен улына. Кином ончаш чӱчкыдын коштынам. „Александр Невский" киносӱрет пеш келшыш. Шукерте огыл музейыш миййышым. Тушто тӱрлӧ сӱретым, кайык, зверь-шамыч-чучылым ончышым.

Мый 2-шо классыште тунемам. Отметкем отлично улыт, дисциплинем сай. Тунемме учебник-шамыч чыла улыт.

Мыйын кече теве кузе эрта: эрдене 7 часлан кынелын тӧрланымек, кочкам, йӱам да урокым повторитлем. 8—8½ часлан школыш каем. Звонок лийме деч ончыч чыла тунемме ӱзгарым ямдылем. Каныме жапым клубышто эртарена. Тӱрлӧ модыш дене модына. Жап пеш веселан эрта. Мӧнгӧ толмек явдар южышто вуй ушем к а н д а р а ш лектам. Кастене мӧнгӧ пумо пашам шуктымек, 8 часлан малаш возам.

Ме класс ден класс соревноватлен тунемына.

Иванова Настя.

Йошкар-Ола, 1 № тӱҥалтыш школ.

Иванова Настя.

КРУЖОКЫМ ФЕЛЬДШЕР ВУЙЛАТА

БГСО кружокыштына лекцийым фельдшер Т. Ф. Михеев ышта. Кружок член-шамыч тудын ойлымыжо почеш конспектым возат. Сайын умлаш лан ме ваш-ваш йодыштына.

Пушкина Валя.

Кужмарий пелэ кыдалаш школ, Звенига район.

РЕДАКЦИЙЫШ ПИСЬМА

Тамбовский областьысе Токино села гыч 6 шо „Б“ классыште тунемше шамыч Косенкова ден Оглоблина „Пионерская правда“ газет редакцийыш тыгай письмам возеныт:

„Шерге редакций!

Ме, Косенкова П. ден Оглоблина Е., 23. X. 38 ийыште ача-ава кӱштымӧ дене черкыш тынеш пураш, вес семынже гын, черке обряд дене, вӱдым нумалаш да тулеч молат миен улына.

Кунам ме школыш заниматлаш толна, школьный пырдыж газетым лукмо ыле, ме пырдыж газетыште шкенам пеш оҥайын огыл критиковатлымым ужынна. Пырдыж газетым лукмаште педагог Добронравов А. И. участвоватлен.

Вот, шерге редакций, мемнам йоҥылыш критиковатлат, манын ме шотлена. Вет ме ала могай кугече пайремым ыштен она ул, адак шонымо денат огыл. Те кузе шонеда, мыланна шкенан ача-аванам колыштыш кӱлеш мо?

Мыланна ответым пуза, пырдыж газетын критикше правильно мо?

6 шо „Б“ классын ученицаже шамыч:
Косенкова Прасковья, Оглоблина Екатерина“.

Тиде письмам „Пионерская правда“ газет редакций Ярославскийлан ончыктен. Ӱлнӧ Ярославскийын ответшым печетлена.

Ача-ава мутым эре колыштгаш кӱлеш мо?

Ем. Ярославскийын ответше

Мый школьный пырдыж газетым ужын омыл, тушко пуртымо кок ученица-шамычын поведенийыштым критиковатлымын могай улмыжым каласен ом керт. Но охотан ӱшанем, тиде критика—юмылдышо ден черкысе прислужитлыше-шамычлан „оҥай огыл“. Нуным правильно критиковатлат але уке—ом пале, но нунын, поведенийышт серьезный критиклан заслуживатлат.

Ӱдыр-шамыч „Пионерская правда“ редакций ончылан общий вопросым шындат: нуно чыла шотыштат ача-авалан подчинятлышаш улыт мо? „Пионерская правда“ йоча нерген тыршыше ача-ава нерген, тиде тыршымашлан шке ача ден авалан кумылын ответым пуаш, нунылан вашаштышт полшаш тыршаш кӱлмӧ нерген, ача-авам вагалаш йоча-шамычым ятыр гана ӱжын. Коммунист-шамыч ача-ава ден йоча-шамыч коклаште ваш-ваш пагалымаш да йӧратымаш лийме верч шогат.

Но коммунист-шамыч йоча-шамыч деч чыла шотыштат ача-ава мутым колышташ кӱлеш, манын требоватлен огыт керт. Ача-ава тӱрлӧ лийыт. Вет преступник да контрреволюционер ача-ават лийыт. Тыгай ача-авам йоча-шамычлан колыштман мо? Конечне, уке.

Чыла пионер-шамыч пионер Павлик Морозовын чапле историйжым палат. Тудо герой семын честне ыштен огыл мо? Тудо шкенжын тукымжын достойно огыл, тушман паша ыштымыштым ужмек, нунын ваштареш каяшат лӱдын огыл. А Павлик Морозов Оглоблина ден Косенкован ойлымышт семын ойлаш тӱҥалеш гын, мо лиеш ыле? Тудо шкенжын роднойжо-шамычын преступленийышт нерген шып лиеш ыле. Тыгеже, тудо шкеат нунын преступленийыштышт полшышо лиеш ыле.

Косенкова ден Оглоблинан ача-авашт ӱдыр-шамычым черкыш кошташ, „тынеш пураш, вес семынже гын, церковный обряд дене вӱдым нумалаш да тулеч молымат ышташ“ заставитлат. Косенкова ден Оглоблина монашкылан але церковный служительлан ямдылалтыт ыле гын, то нунылан тыгай упражнений лиеш ыле, ала кӱлешак ыле. Но вет нуно советский школышто тунемыт. А советский школым Конституций почеш черке дечын ойрымо.

Советский йоча-шамычым черкын шке декыже служитлаш тӱрлын шупшаш тӧчымыжлан отпорым пуаш кӱлеш. А ача ден ава попын ойжо почеш шке йоча-шамычыштым черкыште прислуживатлаш колтат гын, то йоча-шамычлан шке ача-авам йӧршӧшат колыштман огыл. Тиде пашаште нунылан ача-аван волящт ваштареш каяш лӱдман огыл. Тиде шотышто школ, тыгак чыла советский общественность йоча-шамычлан полышым пушаш улыт, нуным аралаш тыршыман, ача ден аваштлан влиятлыман.

Косенкова ден Оглоблина изи йочак огытыл, шке уш дене илаш тӱҥалаш лиеш ыле. Ала нуно шкак черке обязанностьым охотан шуктат? Ты годым нунылан церковник-шамычын влиянийышт гыч утлаш полшыман.

Косенкова ден Оглоблина адак нуно вет „ала могай кугече пайремым, да шке вуя пайремлен она ул“, манын сайыш лекнешт. Тушто кугу ойыртемыш уке: церковный обряд дене тынеш пуаш але религиозный пайремым пайремлаш—тудыжо да вес случайжат тӱрлӧ церковный обряд шуктымым, вес семынже, лийдыме юмылан ӱшанымым ончыктат.

Мыйын статьян вуймутыштыжо шындыме вопрослан тиде шот дене ответым пуаш кӱлеш: нуно иктаж могай сай пашалан каҥашым пуат гын, ача-ава ойым колышташ кӱлеш; ача ден ава йоча-шамыч деч религиозный обрядым шукташ, черкыште прислужитлаш, манын требытлат гын, то тиде шотышто ача-ава мутым колыштман огыл.

Тыгай случай-шамыч годым йоча-шамычлан ача-авалан нуно йоҥылыш лийыт, манын доказатлаш, адак молан нунын йоҥылыш лиймыштымат умылтарен мошташ тунемман.

ТОМ МУНИМ ТЮРЬМА ГЫЧ УТАРЫМЕ

Том Муни литейщик улмаш. Тюрьмаш петыралтмыже деч ончыч тудо Сан-Францискошто, утларакшым трамвайщик-шамыч коклаште профсоюзный пашам активне ыштен. Тудо пашазе классын пеш чапле боецше. Тидым ужын, шолдыра капиталист-шамыч тудым кузе гынат корно гыч налын кудалташлан ятыр ий годым амалым кычалыныт.

Том Муни.

1916 ий июльышто Сан-Францискошто патриотический демонстраций лийын. Тарлыме провокатор демонстрант-шамыч ӱмбак бомбым кудалтен. Бомбо пудештме дене 10 еҥ колен да шуко еҥ сусырген. Тиде пудештмашым Том Муни ыштен манын, шойыштын 1916 ийыште смертный казньлан приговоритленыт. Варажым ӱмыр мучко тюрьмаште шинчымаш дене алмаштеныт. Тыге титакдыме Том Муни Калифорния штатысе тюрьмаште коло кок ият пелэ шинчен. Тудо суд деч делам уэш ончаш шуко гана йодын гынат, суд тудын йодмыжым корангден.

1938 ий 1 январьыште пашаш шогалше Калифорния штатын угыч сайлыме губернатор Олсон 7 январьыште Том Муним тюрьма гыч утарен.

Том Муним утарымаш—пашазе классын кугу сеҥымашыже.

Сихота-Алинь горный хребетын центрыштыже удэгэ калык ила. Советский власть лийме деч вара иже удэгэ калык кусныл (кочеватлен) коштмым чарнен.

Сӱретыште: Гасюгисе (Хабаровский край) удэгэйский национальный школышто тунемше-пионерка-шамыч: Киманко Саса ден Келендзюга Этика.

Фото Н. Лыткиным.

Христос нерген шояк йомак кузе лектын?

Черкыште рождество пайрем годым поп-шамыч: тунар ий ожно, изи палестинский ялыште Иисус Христос шочын. Садланак рождество пайрем эртаралтеш, манын пычкемыш калыклан ойлат. А ученый-шамыч Иисус Христосын нигунам лийдымыжым шукертак паленыт. Тудо шояк йомак.

Тиде шояк йомак кузе лектын?

2 тӱжем наре ий ончыч римский империй пеш кугу государство улмаш. Тиде государствым римский император кучен. Император дене пырля властьыште рабовладелец шамыч (помещик, купеч, ростовщик) шогеныт. Нуно кулым (раб) шуко кученыт. Рабовладелец шамыч кул-шамычым чот пызырен ашненыт. Тугак римский империйыште йорло калыклан пеш нелэ илыш ыле. Римский чиновник-шамыч нунылан кугу налогым тӱлыктеныт, грабитленыт, пызыреныт, сар годым нуным сарыш виеш налыныт. Садланак Римыште чӱчкыдын восстаний лиеден. Йорло шемер калык да кул-шамыч поян шамыч ваштареш восстатленыт. Но восстаний вашке пызыралтын. Калык-шамычын илышышт эше чот начаем ын. Нунылан сай илышым вучаш ӱшан пытен. Нуно шке илышыштым семдаш ала кава гыч „ӱшан полыш“ лиеш, манын гына шонен иленыт. Тудо жапыштак Христос нерген шояк йомак лектын. Еврей-шамыч: кава гыч юмын эрге толмеке поян-шамыч мемнам пызыраш огыт тӱҥал,—манын шоненыт. Адак йӧсӧ илышым ужшо райыште сай ила манын мечтатленыт.

Тиде жапыште илыше ученый, писатель, поэт, историк-шамычат Христосын шочмыжо нерген ик мут денат огыт ушештаре. Нуно шке сочинениййыштыште изи происшествий нерген возеныт, а Христос шочмо нерген ик шомакымат возен огытыл. Тыжечын пале: Христос нигунам лийын огыл да шочынат огыл.

Поп-шамыч Христос нерген евангелий гыч тӱрлӧ семын инандараш тӧчат. Но евангелийыште—шотдымо пуглачык. Тушто шонен лукмо шояк йомак-шамыч возалтыныт. Теве Христосын шочмо да илыме верже Назарет нерген ойленыт, а тудо жапыште Палестиныште тугай вер улмым шинченат огытыл. Евангелийыште историй, этнографий шотышто шуко йоҥылышым возымо. Христосын шочмо верже лу ген, путатлен каласа, а Христосын шочмо ийготшо нерген нимомат каласыме огыл. Евангелийым Христос шочмо жап ынчыктымо деч шӱдӧ ий вара илыше еҥ-шамычын возеныт,—манын наука палемда. Тыгеже гын, евангелист шамыч Христос шочмо нерген улыжат калык коклаште коштшо рассказ, баснямычым гына возеныт. Христос нерген тӱрлӧ вере тӱрлӧ семын возымо. Калык шамыч ятыр жап Христосын шочмыжым шинчен огытыл гынат, ийгот шотлымашым тудын шочмо жапше гыч шотленыт.

1414 ий ончыч ик римский монах Дионисий Малый Христос 525 ий ончыч шочын, садланак ийгот возымашым (летоисчислений) тудын шочмо ийготшо гыч тӱҥалаш кӱштен. Монах Христосын шочмо ийготшым шинчыте, шояк цифрым шонен каласен.

Христосын йӧршыч уке улмыжым поп-шамыч шинчат. Но нуно калыкым революционный кредалмаш гыч да социалистический строительство верч кучедалмаш деч корангдышаш верч шакше пашам ыштылыт. Тыге калыкым шояк йомак дене аҥыртараш тӧчат. Но поп-шамычлан ӱшаныше еҥ-шамычым шагал муат. Ме, пиалан, весела илышым ниегеланат, ниушнам вашталташ огына пу.

А. Г.

„Колхозные ребята“ газет гыч.

НЫЛ У КАЛЫК КОМИССАРИАТ

СССР Верховный Совет Президиумын 1939 ий 11 январьыште лукмо Указше почеш СССР Оборонный Промышленность Калык Комиссариатым ныл Калык Комиссариатлан шелме: СССР Авиационный Промышленность Калык Комиссариат, СССР Судостроительный Промышленность Калык Комиссариат, СССР Боеприпас-шамыч Калык Комиссариат, СССР Вооружений Калык Комиссариат.

СССР Авиационный Промышленность Калык Комиссарлан М. М. Каганович йолташым, СССР Судостроительный Промышленность Калык Комиссарлан И. Т. Тевосян йолташым, СССР Боеприпас-шамыч Калык Комиссарлан И. П. Сергеев йолташым да СССР Вооружений Калык Комиссарлан Б. Л. Ванников йолташым назначитлыме.

Спартакиадыште кӧ сеҥен?

9—10 январьыште республиканский теле йоча спартакиада эртыш.

Лыжный соревнованийын первой кечыже ӱдыр-шамычын 2 километрыш каймышт дене тӱҥале.

Ече дене кум километрыш каймаште первой верыш лекше Федорова Татьяна.

Йошкар-Оласе лыжница Куприянова 14 минутат 05 секундан результатым ончыктыш. Тудын почеш Киселева (Йошкар-Ола район) тольо. Результатше—14 минутат 36 секунд.

5 километрыш кайше 12 йоча кокла гыч первой верым Звенига районын представительже Турцов налын. Тудо дистанцийым 29 минутат 14 секунд жапыште коштын савырнен. Бирюков (Шернур район) кокымшо верыш лектын—29 минутат 16 секунд коштын.

3 километрыш 10 ӱдыр-шамыч стартоватлышт. Эн сай результатым Звенига район гыч толшо Федорова ончыктен. Тудын результатше—19 минутат 17 секунд. Кокымшо верыште Сабурова (Марий-Турек)—20 минутат 14 секунд.

10 километр коклаште ончык лекшаш верч кугурак 12 йоча-шамыч чот кырышт. Герасимов (Звенига район) первой верыш лектын кертын. Тудо 10 километрым 55 минутат 25 секундышто коштын савырнен. Кокымшо верыш Иванов (Марий Турек район) 56 минутат 12 секунд результат дене лектын.

10 январьыште смешанный лыжный эстафета эртыш.

Тиде эстафетыште 5 команде участвоватленыт. Кажне команде 11 километрыш каен. Первой верыш 1 часат 9 минут да 51 секундан результат дене Марий-Турек районын командыже лектын. Тиде командa деч пел секундлан вараш кодын, Шернур районын командыже финишироватлен.

Конькобежный соревнованийыште Йошкар-Олан представительже Леонид Злобин успешно выступатлен. 100 метрыш куржмаште тудо шкенжын 1938 ийысе 13,02 сек. рекордшым повторитлен. 500 метрым 56 секундышто каен, тидын дене у республиканский рекордым шынден.

Республикысе йоча спартакиадыште коньки дене 100 да 500 метрым каймаште первой верым налше Архипова Клава. (Йошкар-Ола).

Республиканский рекордым 1000 метрым 2 минутат 13,8 секунд жапыште коштмо дене Горно-Марийский район гыч толшо Краснослов шынден.

Лыжный соревнованийыште первой верым Марий-Турек районын командыже налын.

Пӱтынь спартакиадыште Йошкар-Ола команда первой верыш лектын. Кокымшо ден кумышо верым Звенига ден Марий-Турек районын командышт шке коклаштышт пайленыт.

Федотов Йыван.

Смешанный лыжный эстафетыште первой верыш лекше Марий-Турек районын командыже.

Первой радыште шола гыч пурлашке: Ускова Лида, Вшивцев Василий (командын руководительже), Иванов Леонид. Кокымшо радыште Матвеев Иван ден Сабурова Вера шогат.

Фото М. Чурашуковын.

Лӱяш-кузе тунемман

Южо йоча-шамычын пычалым налын йолташыже ӱмбак виктымыштым шагал огыл ужаш лиеш. Ала молан тыгай шутник-шамыч тиде годым шкенынштым храбрецлан шотлат: вет южо изи ӱдыр-шамыч шке ончылнышт винтовкын дуложым ужын лӱдыт, кычкыраш тӱҥалыт. Тыгай орадын кидыштыже винтовка тӧрлатен кертдыме энгекым конден кертеш.

Садлан, эн ончыч кок правилым ушыш налаш кӱлеш:

Оружийым инструкторын разрешенийже деч посна налаш огыл.

Шутитлен, оружийым нигунамат айдеме але животный ӱмбак виктыме ок кӱл.

Тый тиде винтовка зарядитлыме огыл манын шоненат, а тыйын уке улмет годым тудым зарядитленыт. Тый винтовка локтылалтын манын шоненат, а тудым тӧрлатеныт. Тый модат, а винтовка чынак лӱен колта.

Вот тендан ончылно шем круг-шамыч дене петырыме кагаз: тиде—мишень. Тендан задачыда пеш простой: кузе гынат, мишеньын центр декше лишкырак лӱен логалташ кӱлеш. Тиде эн первой ончалмылан куштылгын чучеш. Сайын логалташ чот тренироватлымек велэ лиеш.

Лӱймӧ годым винтовкым правильнын кучен мошташ, раш прицеливатлаш да курокым пеш эркын шупшылаш кӱлеш.

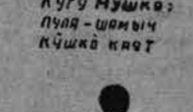
Эн ончычак возын лӱяш тунемман. Тиде—эн простой положений, но тыштат стрелоклан шкенжым контролироватлыман. Те возында, но тыланда аламолан ласка огыл—капетын положенийжым тӧрлаташ кӱлеш. Проверитлыза, тендан йолда икте весыштлан лишне ынышт лий. Йол парня вуй дене мландеш энгертыме ок кӱл. Тыге энгертымеке кап пеҥгыдын ок кий, мӱшкырын мышцышт шупшылалтыт. Лӱймӧ годым винтовкын шӱштыжым кидыш чикташ кӱлеш.

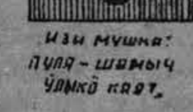
Кап-кыл йоҥгыдын кийже, мышца-шамычат свободный лийышт. Стрелок шке капшым ок замечатле, тудын чыла вниманийже мушкышто, прицелыште. Мушкын правильный положенийжым нарушитлаш огыл манын, тарваныде кияш кӱлеш, но напряжений утыж дене ынже лий.

Тура лӱйымаш чыла мелоч деч ат зависитла. Ик стрелок винтовкым копа дене огыл, а парня ӱмбалне велэ куча, тыге кучымо дене винтовка лӱҥгалтеш, вет парня-шамыч пеҥгыде кучем огыт ул. Весе—шогымаш положенийыште пулвуйжым пеҥгыдын ок кучо—луч колта, тидын дене пеҥгыдылыкше нарушатлалтеш. Кумышо стрелок винтовкын ременьжым сака да тудыжо лупшалалтеш. Тиде пустяк гай велэ чучеш, но ремень южышто тарванылмыж дене винтовкым лӱҥгыкта. Вот молан аккуратность ден вниманий кажне стрелоклан обязательно лийман.

Мушка тӱрлӧ положенийыште.

А кувам те правильный положенийым налыда, сайын прицеливатлен моштыман. Мишеньын покшелныже шем круг уло. Тудым яблоко маныт. Стрелокын задачыже—яблокыш логалташ. Тидлан лийын тудо яблокын ӱлыл тӱрысӧ покшеке целитла (сӱрет-шамычым ончыза).

Стрелоклан вниманийым прицелын прорезышкыже да мушкышкыжо ойрыман. Если мишень тудлан изишак тарванылмыла коеш гын,—тиде значенийан огыл. Тарванылеш. Нинын причиныштпеш простой: стрелок ноен. Тунам шинчам спокойный верыш кусараш, каналташ кӱлеш.

Мемнан шинчана иктевесышт дене пеҥгыдын кылдалт шогат. Кунам ме иктыжым кумена, весыже изишак тӱтыраҥгеш. Адак южышт шинчам йӧршын кумыде прицеливатлат, лӱят—тиде йоҥылыш. Стрелок-шамыч ик шинча дене прицеливатлат.

Мутлан те пеш тура прицеливатленда. Курокым шупшылаш кӱлеш. Но тиде жапыште винтовка иктаж-кузе чытырналтеш, а пуля ӧрдыжыш кая. Молан? Теве молан: южо самырык стрелок-шамыч пычал йӱк деч лӱдыт, а весышт яблокын мушка ӱмбак верештме моментым „кучаш" пеш вашкат. Адак нунак курокым кенета шупшылыт да винтовко ӧрдыжыш тӧрштылта.

Курокым куштылгын да эркын, лӱяшлан моментым ямдылыде шупшылман. Эн ончычак зарядитлыдыме винтовка дене тренироватлаш пайдале. Тудын дене стрелок шкенжым уверенно чувствоватла.

Опытдымо стрелок возеш, винтовкым куча да шӱлымым чарна. Вара тудо целитлаш тӱҥалеш. Но тудын курок шупшылшаш жапыште запас южшо пыта, стрелок нимом ыштен кертде шӱлалта, винтовка чытыралтеш, лӱйымаш промазатлалтеш.

Опытный стрелок вес семын ышта. Тудын прицеливанийже, эркын шӱлымашыже, курокым шупшылмашыже ик движенийыш ушна т. Прицеливатлыме годым пӱтынь оҥ дене шӱлаш кӱлеш.

Кузе прицеливатлыман.

Тыгеат лиеда: стрелок ятыр тренироватлен, чыла паша сай каен, но кенета яблочко тӱтырала кояш тӱҥалеш, а мушко вошт коййшо гай лиеш. Адак прорезат кокыте шелалтеш да

„Пионер" журнал гыч.

ПЕРВОЙ ТӦРШТЫМАШ

Сӱрет С. ГАВРИЛОВЫН.
Текст Й. ФЕДОТОВЫН.

Зонтик-парашют Ямдылыме тӧрштам.

— Да, удачне лиеш Первой тӧрштымаш!

ЧЫЛА ОТЛИЧНО ЛИЕШ

Мый тений 6-шо классыште тунемам. Тунемаш веш йöратем, чыла эртыме темым сайын умлаш тыршем. Тувыктышо-шамычын пумо пашаштым эре шуктен шогем.

Тыге ыштымем дене тунеммаште отметкемат саемын. 1939 ийым 12 предмет дене отлично тунемын вашлийынам. Ынде чыла предмет денат отлично тунемаш тӱҥалам.

Лисин А.

Йошкар-Ола район, Арбан ПКШ, 6 класс.

Кумышо чырыкыште отлично отметкым налшаш верч кучедалам

Каникулым отлично да хорошо отметке дене вашлийым да канаш утларак сай лие. Тӱшкан погынен шахмат, шашке дене модын улына. Сылнемутан книга-шамычым лудым. Нунын кокла гыч Н. Островскийын „Как закалялась сталь" пеш келшыш.

Веселан канен, у| вий дене тунемаш тӱҥальым. Кумышо чырыкыште чыла предмет денат отлично отметкым налшаш верч кучедалаш тӱҥалам.

Кушаков Зосим.

Арын ПКШ, Морко район.

— Ну, кайышна, Джульбарс! Тиде Йошкар-Оласе 4-ше №-ан школышто тунемше Ефимов Стасик шке пийже дене катокыш прогулкыш лектын.

Рывыжым ашна

Роҥго район, Чапаев лӱмеш колхозышто Гусев Петр ик гана чодраш рывыж игым авырен кучен улмаш. Тудым мöҥгыш конден да ашнаш тӱҥалын. Кызыт тудо кугу лийын, кутышыжат кужу лийын.

Вася Коротков.

Кукнур кыдалаш школын 3-шо „А" классыште тунемше-шамыч.

Фото Е. Конаковын.

Афанасьев-шамыч сай тунемыт

Мемнан школышто Афанасьев-шамыч — Анастасия, Федосия (II ден III класс), Александра (7 класс), Алексей (5 класс), Зосим (8 класс) тунемыт. II-шо чырыкыште нунын отметкышт чыла предмет денат отлично да хорошо.

Афанасьев Зосим 1937-1938 тунемме ийыште „Похвальная грамотам" налын.

Кажныштынат поведенийышт сай. Нуно чылават школышто общественный пашам ыштыш полшат. Зосим отряд советын председательже, адак тудо отрядной пырдыж газетын художникшылан пашам ышта. Александра 7-ше классысе пырдыж газет редколлегийын членжылан шога.

Кузнецов.

Шенгше кыдалаш школ, Морко район.

„Эчей" ойлымаш нерген айста каҥашена

ЭЧЕЙ—ПАВЛИК МОРОЗОВ ГАЙ

„Ямде лий" газетеш печетлалтше В. Рожкинын „Эчей" лӱман ойлымашыжым сайын лудын лектым. Эчей лӱддымö рвезе, тудо ушан. Южо йоча Эчейым Павлик Морозов дене таҥгастара. Мыйын шонымаште—тиде чын. Тудо шке ачажымат разоблачитлен.

Но посна йоча-шамыч умылен огытыл, нуно шке коклаштышт,—молан ачамым кучыктем, Эчей семын ыштем гын, тудо пöрт гычат луктын колта,—манын ойлат. Тиде пеш кугу йоҥылыш.

Вет але южо колхозлаште Сакар ден Пире пӱ Йыван гае уледат, нуно колхозлан да государстволан эҥгекым ыштат. Нине ор шамычын тушман пашаштым чарашке лукташ йоча-шамычат колхозлан полшен кертыт. Меат шкенан колхозыштына колхоз погым, киндым Эчей семын аралаш тӱҥалына.

Деткор Бакланов Ваня.

Йошкар-Ола район, Шеклянур ПКШ.

Мый тыге шонем

Эчей колхозын киндыжым шолыштшо-шамычым кучыктен. Тыге тудо мемнан родиналан преданный улмыжым раш ончыктен.

Мый шкенан колхозышто ситыдымаш пашам ужам гын, тунамак колхоз правленийлан, але комсомольский организацийлан каласем.

Кузнецов Виктор.

Весьшӱргö ПКШ, Морко район.

Шараде-шамыч

Мыйын кок слогем
Нот сай палдара,
Союзым ешарет—
Палет модышдам.

Коротков Матвей.

Звенига район, Кугу-Шигак ПКШ.

Первой слог—вӱд.
Кокымшо—пакчаш шочеш.
Иктеш—ледокол лӱм,
Арктикыште коштеш.

Игнатьев Никодим.

Морко район, Шенгше кыдалаш школ.

Северный сияний

Ошӱргö тӱҥалтыш школышто (Йошкар-Ола район) тунемше С. Красновын северный сияний нерген йодмыжлан умылтарена. **Редакций.**

Младын йӱштö эллаштыже теле 8—10 тылзе дене шуйна, тушто кӱдырчан йӱр шагал лиеш. Куд тылзе кечывал, куд тылзе эртак йӱд шога. Тиде жапыште кече йöршеш ок кой. Тидым полярный йӱд маныт. Кужу полярный йӱдыштö тылзе ден шӱдыр-шамыч веле койыт. Тыгай жапыште „шып, йӱкдымö гроза" тӱҥалеш. Тунам каваште йошкар тӱс шарла, тиде северный сияний лиймаш. Северный сияний шукко час дене шога, южгынам 35—40 час наре лиеш; ик гана арня шуйнен.

Северный сиянийын волгыдыжо миллиован электрический ойып дене лиеш. Тудын волгыдыжо южышто яркий полосаш ушнал теш, тудо шке верҗым, тӱсым, формыжым вашталта.

Чыла ученый-шамыч северный сияний—электрический сияний лиеш маныт. Кушечын электричество лектеш? Тидын нерген тӱрлö шовымаш уло. Шукыжо норвежский астроном Аррениусын ойжо деве келшат. Тудо тыгерак каласен:

Северный сияний 200—300 километр кӱкшытыштö чӱчкыдын лиеда. Тиде кӱкшытыштö юж пеш шагал. Садлан тыште электричестват шуко огыл. Вет электричество воздухын ужашыштыже погына. А северный сиянийын раш волгыдыжо кугу электрический запас дене лийын кертеш. Кушеч вара электричество лиеш? Тидлан Аррениус тыге каласен:

Ме палена — кече пеш кугу шар. Тудын торешыже младын торешыже деч кандаш гана кугу. Тиде шар тулаҥше (раскаленный) тӱрлö газын ужашыже да металл дене сложитлалтын. Миллион дене тыгай ужаш чарныде кече ора гыч ойырлен кава мучко шарлат. Тиде „кече пуракым" полный солнечный затмений годым пеш раш ужаш лиеш. Тунам пычкемыш кече йыр волгыдо кече корона коеш. Тиде „кече пурак" маналтеш. Кече йол поток дене шарла. Кечын лучшо шинчалан койшо да шинчалан койдымо улыт. Койдымо лучын пеш сай свойствыжо уло. Нине луч-шамыч иктаж могай телашке перымек, электрический энергийым тарватат. Тыгай электрический луч-шамыч кава пространствым эртен, младе кумдык йыр улшо атмосферын кӱшыл слойышкыжо пурат да южым электричество дене заряжатлат. Тиде лач северный сиянийын источникше лиеш. Аррениус тыгак каласен: „Мемнан атмосферыш электричество дене заряжатлыме кече пурак пура да северный сияний лиеш".

В. В. Лункевичын возымо „Грозные явления природы" книгаже гыч.

Змея форман северный сияний.

Кроссворд

Шернур район, Кукнур кыдалаш школ гыч Глушков Йыван колтен.

Горизонтальысе мут-шамыч:

3. Пырня вуй. 5. Сибирьысе эҥер. 7. Тунемшын ӱзгарже. 9. Шерге ковашталан янлык. 10. Сарын мучашыже. 13. Чевер саска. 15. Йол-чием. 16. Азиатский государство.

Вертикальысе мут-шамыч:

1. Обработатлыме кине. 2. Вӱд испарятлалтме результат. 4. Айдемын сай йолташыже. 5. Винер кумо ӱзгар. 6. Шӱлö ковыжымаште кодшо. 7. Нот. 8. Водородын химический пале йӱкшö. 11. Немецкий физик. 12. Чодрасе изи животный. 14. Ен лӱм. 15. Биллиардын принадлежностьшо.

Отв. редактор— И. М. МУЗУРОВ.

Упол. Марлита № А—25. Йошкар-Ола, Маргосиздатын 1-ше типографийже.